

Gemensam text för vägledningarna för de svenska arterna i habitatdirektivets bilaga 2

Naturvårdsverket fattade beslut den 20 januari 2011 om nya artvägledningar för arterna i habitatdirektivets bilaga 2. Alla artvägledningar var bilagor till protokollet. Vägledningarna omfattar 18 ryggradsdjur, 30 ryggradslösa djur och 42 kärlväxter samt 16 mossor.

I det här dokumentet finns generell information om artvägledningarnas innehåll och den följer samma ordning som vägledningstexterna. Informationen består av bakgrundsbeskrivningar, definitioner av begrepp och generell information som gäller alla arterna, t.ex. gällande lagstiftning, samt var mer information kan hittas. Genom att ha all generell information samlad behöver den inte upprepas i varje vägledning och på så sätt kan uppdateringar ske lättare i och med att det i många fall räcker med att bara en fil behöver revideras. I artvägledningarna finns länkar som går direkt in till lämpligt kapitel i detta dokument för den som vill läsa bakgrundstext eller kompletterande information på nytt.

Namnsättning och koder för arterna

Svenskt namn

Namnsättningen följer det officiella svenska namnet enligt Svensk Taxonomisk Databas, ("Dyntaxa").

Äldre svenska artnamn och nytt namn de hittas under i artvägledningarna:

- Ärenprinsnätfjäril har ändrats till väddnätfjäril.
- Boknätfjäril har ändrats till asknätfjäril.
- Stamkvastmossa har ändrats till barkkvastmossa.
- Guldbrämad dykare har ändrats till bredkantad dykare.
- Avarönn har ändrats till fagerrönn.
- Fjällvallmo har ändrats till lappvallmo.
- Pälsavallmo har ändrats till laestadiusvallmo.

Vetenskapligt namn

Om det vetenskapliga namn som används nu (2010), skiljer sig från vad som användes när habitatdirektivet (1992) beslutades, står det aktuella vetenskapliga namnet först och det äldre från direktivet i parentes efteråt.

Äldre vetenskapligt namn och nytt namn de hittas under i artvägledningarna:

- *Agriades glandon* ssp. *aquilo* betraktas nu som en egen art, *Agriades aquilo* (högnordisk blåvinge).
- *Clossiana improba* har ändrats till *Boloria improba*, (dvärgpärllemorfjäril). Den är uppdelad till underart (*Boloria improba* ssp. *improbula*) för att skilja den från den Nordamerikanska nominatarten (*B. improba* ssp. *acrocema*).
- *Hypodryas maturna* har ändrats till *Euphydryas maturna* (asknätfjäril).
- *Scapania massalongi* har ändrats till *Scapania carinthiaca* (mikroskapania).
- *Gymnigritella runei* har ändrats till *Gymnadenia runei* (brudkulla).
- *Papaver laestadianum* har ändrats till *Papaver radicum* ssp. *laestadianum* (laestadiusvallmo).
- *Sorbus teodorii* anses numera vara samma art som *S. menichii* (fagerrönn).

EU-kod

Europeiska Kommissionen har beslutat att varje art ska ha en fyrsiffrig kod som ska användas i formulär för upplysningar om områden som föreslagits som Natura 2000-områden.

MER INFORMATION

- <http://www.artdata.slu.se/sokarter.asp> har en ingång till Dyntaxa.

Asknätfjäril en av arterna i vägledningarna som både bytt svenskt och vetenskapligt namn. Arten har dessutom en mycket intressant ekologi gällande bl.a. livsmiljökrav, populationsdynamik och samspel med predatorer. Foto: Claes Eliasson.

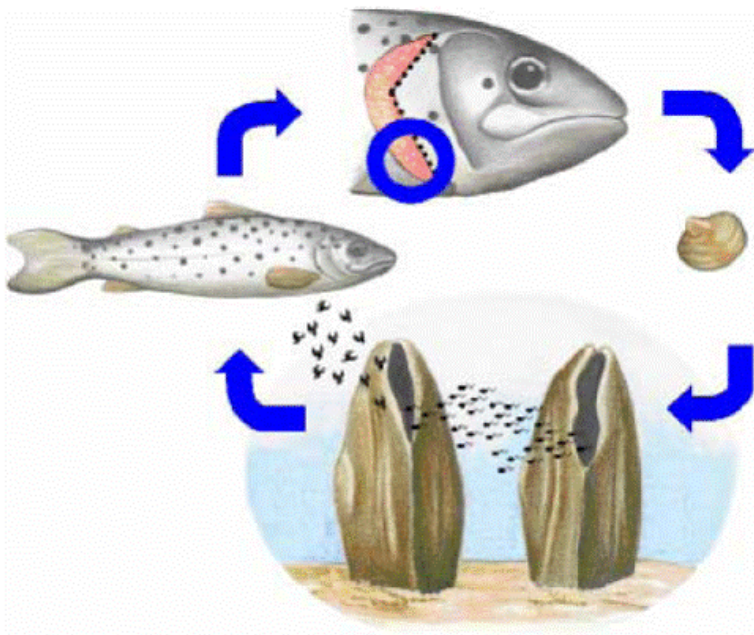

Bild över flodpärlmusslans livscykel. Arten är beroende av öring och andra laxfiskar då musslans larver och mycket unga musslor parasiterar på fiskarnas gälar under en tid. Bild: Boris Vujisic.

Biologi - ekologi

Livsmiljö

Vilken/vilka livsmiljö(er) arten förekommer i. Viktiga ekologiska krav: t.ex. substrat, värdjur/växt(er), lokala förhållanden som klimat (t. ex. solexponerat, mörkt, fuktigt, torrt mm), och andra fysiska förhållanden (trädtäcke, exposition).

Önskvärd naturlig störning och stress

Beskrivning av vilka naturliga störningsregimer som behövs för att artens livsmiljö ska kunna bibehållas och konkurrenskänsliga arter leva kvar. Även önskad omfattning av störningen beskrivs, (mycket, måttligt, liten). I de fall mänskliga åtgärder används för att upprätthålla störningen (tamdjursbete, slåtter) eller imitera naturlig sådan (naturvårdsbränning) finns sådana uppgifter under skötsel och andra bevarandeåtgärder.

Reproduktion och spridning

Hur respektive art sprider sig och hur långt (om man vet det). Andra faktorer som generationslängd (olika stadier), ålder för könsmodnhet, betydande av vilostadium m.m. har inkluderats om lämpligt.

Övrigt

Annan biologisk fakta som är viktig för bevarandearbete och förvaltning.

MER INFORMATION

- http://www.naturvardsverket.se/upload/handbok/Bilaga2_nyckelbegrepp_parning.pdf innehåller bilaga två till Handboken för artskyddsförordningen som har information om tider på året för några av arternas parning, uppfödning av ungar, övervintring och flyttning.
- http://www.naturvardsverket.se/upload/handbok/Bilaga4_Nyckelbegrepp_reproduktion.pdf innehåller bilaga 4 till Handboken för artskyddsförordningen som har info om några arters reproduktions-, vilo- och rastplatser.
- <http://snotra.artdata.slu.se/artfakta/GetSpecies.aspx?SearchType=Advanced> är ingången till den aktuella rödlistan. Efter att ha sökt sig ned till art finns artfaktablad för de arter som har det.
- http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/habitatsdirective/docs/2007_07_im.pdf går till EU-tolkningsmanual för naturtyperna.
- Fördjupad information kan dessutom hittas i den litteratur om arten som finns beskriven i litteraturlistan i artvägledningen.

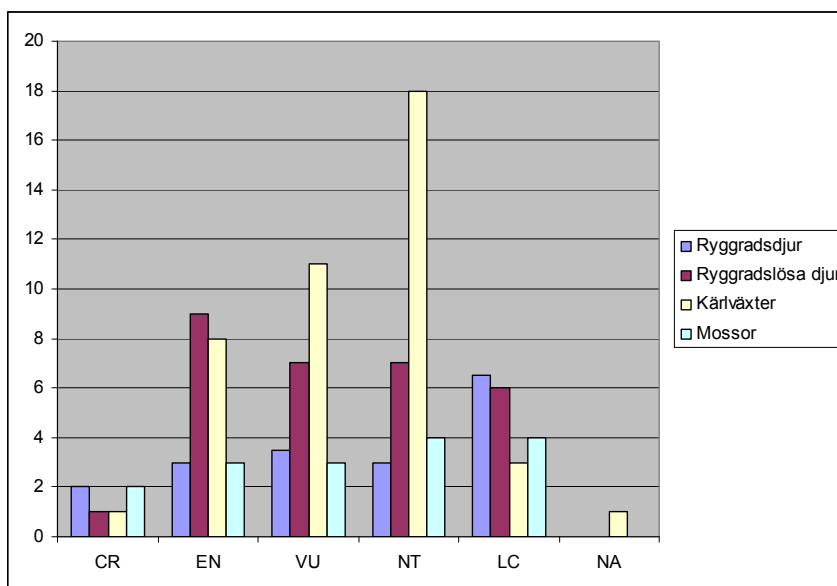
Oreglerade vattendrag med sina fluktuerande vattenstånd är en viktig faktor för de arter som behöver de öppna livsmiljöer som översvämningar, islyftning och erosion skapar. Övre bilden visar Könkämeälven i vars anslutning venhavre har en stark förekomst Foto: Peter Ståhl. Nedre bilden en nålsävstrand på Foskåsholmen i Ljusnan där ävjepilört växer. Foto: Bengt Stridh

Status

Status

Aktuell hotkategori i rödlistan från 2010 framgår alltid. Ibland finns uppgifter om arten i andra rödlistor, (t. ex. från något grannland). Rödlistor över arter tas fram efter riktlinjer från IUCN (Naturvårdsunionen). Rödlistor har ingen rättslig status utan utgör en bedömning efter en kunskapssammanställning. En rödlista kan omfatta ett land, en region eller hela världen och omfatta en eller flera organismgrupper. Vid framtagandet av en rödlista bedöms situationen för samtliga arter inom valda organismgrupper för det område som utvärderas och varje art klassas till en kategori som visar vilken status arten har. Statusen beskrivs med de svenska begreppen och/eller med förkortning av den engelska begreppet. I kapitlet om status framgår ibland svensk andel av världspopulationen i de fall den är betydande.

Kategori	Kategori (engelskt namn med förkortning)	Innebär rödlistning
Nationellt utdöd	Regionally Extinct (RE)	Ja
Akut hotad	Critically Endangered (CR)	Ja
Starkt hotad	Endangered (EN)	Ja
Sårbar	Vulnerable (VU)	Ja
Nära hotad	Near Threatened (NT)	Ja
Livskraftig	Least Concern (LC)	Nej
Kunskapsbrist	Data Deficient (DD)	Ja
Ej tillämplig	Not Applicable	Nej
Ej bedömd	Not Evaluated	Nej

Tabell: Svensk rödlistning 2010 med arterna uppdelat efter organismgrupper och hotkategori) Knubbsäl är uppdelad på Östersjö- resp. Västkustspopulationen (därav staplar med 0,5).

Rapporterad nationell bevarandestatus 2007

Enligt art- och habitatdirektivets artikel 17 ska en nationell rapport om direktivets genomförande sammanställas vart 6:e år. En del av rapporten utgörs av en redogörelse för bevarandestatusen för arterna i direktivets bilaga 2. Innehållet i artvägledningarna baseras på den rapportering som lämnades till EU i juni 2007. I rapporten bedömdes arterna inom de biogeografiska regioner där de förekom under perioden 2001–2006. Av EU:s biogeografiska regioner finns tre i Sverige: alpin, boreal och kontinental. Av EU:s marina regioner finns två i Sverige: marin atlantisk och marin baltisk.

Enligt förordningen om områdesskydd, 16 § anses en arts bevarandestatus gynnsam när:

- artens populationsutveckling visar att arten på lång sikt kommer att förbli en livskraftig del av sin livsmiljö.
- artens naturliga utbredningsområde inte minskar och sannolikt inte kommer att minska inom en överskådlig framtid.
- det finns en tillräckligt stor areal med lämplig livsmiljö för att artens populationer ska bibehållas på lång sikt.

I varje vägledning finns en tabell som presenterar ett urval av uppgifter som rapporterades 2007. Bland annat ingår uppgifter om arternas status och referensvärden. I kolumnhuvudena har de biogeografiska regionerna förkortats till Reg. A, Reg. B och Reg. K. De marina regionerna har förkortats till Marin reg. A och Marin reg. B.

Dessutom finns en karta över utbredningsområdet och en karta över förekomst. För de marina arterna som rör sig över stora områden är det inte meningsfullt att presentera en förekomstskarta så dessa arter saknar en sådan. Inga övriga uppgifter om förekomst har rapporterats. För de arter som inte har gynnsam bevarandestatus för utbredningsområde finns en karta med gynnsamt utbredningsområde med. Den kartan visar hur artens utbredningsområde lämpligast bör kunna expandera. Länsgränserna i kartorna återspeglar hur det såg ut 2006 (undantaget de marina däggdjuren). För några arter finns kommentarer eller förklaringar till det som rapporterats eller annan information gällande artens utbredning, antal och status.

Följande av det som rapporterades ingår i vägledningarna:

Karta förekomster

Karta med förekomster med upplösning 10 x 10 kilometer. Kartan har tagits fram med hjälp av befintliga förekomstdata.

Karta utbredningsområde

Karta som visar artens utbredningsområde så som det ska rapporteras enligt EU (t.ex. IUCN har en annan definition på utbredningsområde i sina kriterier för röd-

listning). Utbredningsområdet har beräknats utifrån förekomstkartan. De 10 x10 kilometersrutor med förekomst som ligger mindre än 5 mil från varandra har knutits ihop till ett sammanhängande område. Där det finns luckor i utbredningsområdet och det finns goda skäl till att anta att arten finns där så har de områdena inkluderats i utbredningsområdet.

Karta gynnsamt utbredningsområde

I de fall utbredningsområdet inte överensstämmer med referensvärdet finns en karta över lämpligt gynnsamt utbredningsområde, dvs så som utbredningsområdet skulle kunna se ut om utbredningsområdet var gynnsamt och överensstämde med referensvärdet. Denna karta har bara tagits fram för de arter där nuvarande utbredningsområde inte är gynnsamt.

Uppgift om utbredningsområde

Utbredning i kvadratkilometer baserad på karta över utbredningsområde.

Uppgift om populationsstorlek

Uppskattad populationsstorlek utifrån tillgängliga data, angiven som antal individer, ynglande honor, totalareal där arten förekommer eller annan enhet.

Bedömning av bevarandestatus för utbredningsområde

Bedömning av utbredningsområdet utifrån totalareal och referensvärde samt trend och ev. minskningstakt.

Gynnsam	Stabilt (balans förluster och expansion) eller ökande OCH inte mindre än referensvärdet för utbredning
Otillräcklig	Andra kombinationer
Dålig	Stora minskningar: förluster motsvarande mer än 1 % per år under period angiven av medlemsland ELLER totalareal mer än 10% mindre än referensvärdet
Okänd	Ingen eller otillräcklig tillförlitlig information tillgänglig

Bedömning av bevarandestatus för populationsstorlek

Bedömning av populationsstorleken jmf referensvärdet.

Gynnsam	Populationsstorlek inte mindre än referensvärdet OCH en reproduktion, dödlighet och åldersstruktur som inte avviker från det normala (utifrån tillgängliga data)
Otillräcklig	Andra kombinationer
Dålig	Stora minskningar: förluster motsvarande mer än 1 % per år under period angiven av medlemsland OCH mindre än referensvärde ELLER mindre än 25% lägre än referensvärdet ELLER en reproduktion, dödlighet och åldersstruktur som inte starkt avviker från det normala (utifrån tillgängliga data)
Okänd	Ingen eller otillräcklig tillförlitlig information tillgänglig

Bedömning av bevarandestatus för nyttjad livsmiljö

Med nyttjad livsmiljö avses den faktiska areal arten nyttjar och där alla förutsättningar är uppfyllda för att arten ska kunna överleva och reproducera sig är uppfyllda. Arealen togs fram genom en schablon. För merparten av arterna har antalet kända lokaler eller individer multiplicerats med den yta man antar att en lokal upp- tar eller en individ utnyttjar.

Gynnsam	Artens habitat har en yta som är tillräcklig för arten (och stabil eller ökande) OCH habitatets kvalitet är sådan att arten kan leva kvar under lång tid.
Otillräcklig	Andra kombinationer
Dålig	Artens habitat har en yta som är tydligt otillräcklig för arten ELLER habitatets kvalitet är så dålig att det är tydligt att det är otillräckligt för artens långsiktiga överlevnad.
Okänd	Ingen eller otillräcklig tillförlitlig information tillgänglig

Bedömning av framtidsutsikter

En sammanvägning av de faktorer som troligen kommer att påverka utvecklingen gällande artens utbredning, populationsstorlek och livsmiljö tjugo år framåt i tiden. Sådana faktorer är: trender i markanvändning, resultat från miljöövervakning och miljömålsuppföljning samt i vilken omfattning åtgärder vidtas för att gynna arten.

Gynnsam	Artens huvudsakliga hot och påverkansfaktorer är inte signifikanta. Arten kommer vara fortsatt livskraftig på lång sikt.
Otillräcklig	Andra kombinationer
Dålig	Starkt inflytande av hot och påverkansfaktorer. Dåliga framtidsförutsättningar, långsiktig överlevnad riskeras.
Okänd	Ingen eller otillräcklig tillförlitlig information tillgänglig

Samlad bedömning av bevarandestatus

Utifrån bedömningarna gällande utbredning, population, livsmiljö och framtidsutsikter gjordes en samlad bedömning av artens bevarandestatus.

Gynnsam	Alla parametrar bedömdes vara gynnsamma, en av de fyra kan ha bedömningen okänd istället.
Otillräcklig	Åtminstone 1 av de fyra parametrarna bedömdes vara otillräcklig och ingen bedömdes vara dålig.
Dålig	Åtminstone 1 av de fyra parametrarna bedömdes vara dålig.
Okänd	Två eller flera okända kombinerat med gynnsamma eller alla okända.

Trend

För varje bedömning som gjorts har också framtidsutsikterna för parametern bedömts. Värdet för trend är antingen förbättring, stabil, försämring eller okänd. Det saknas uppgift i EU:s instruktion om hur trend för samlad bedömning sätts.

Referensvärden

När Sverige gick med i EU 1995 angavs ett antal värden för den då aktuella populationen för arterna. I samband med rapporteringen 2007 sattes referensvärden för arterna som skulle motsvara minsta antal (för utbredningsareal och populationsstorlek) för att uppnå gynnsam bevarandestatus. Enligt riktlinjerna fick värdet för populationsstorlek inte sättas lägre än det angivna värdet när direktivet trädde i kraft i respektive medlemsland, (Sverige 1995). Vid översynen av referensvärdena har det gjorts en bedömning av hur vanlig arten: har varit, är, kan bli och skulle behöva vara. Under 2011 påbörjas en process med att ta fram vetenskapligt väl förankrade referensvärden för rapporteringen 2013.

MER INFORMATION

- Originalrapporten finns på <http://cdr.eionet.europa.eu/se/eu/art17> men den är svåröverskådlig och utgörs av de blanketter som rapporteringen skett i.
- Artdatabanken har tagit fram en översiktlig sammanställning över rapporteringen.: Sohlman A (red) (2008): Arter och naturtyper i Habitatdirektivet – tillståndet i Sverige 2007. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.)”.
- Se EU:s instruktioner om rapporteringen: European Commission (2006). Assessment, monitoring and reporting under Article 17 of the Habitats Directive: Explanatory Notes & Guidelines. Final draft October 2006.” på http://circa.europa.eu/Public/irc/env/monnat/library?l=/habitats_reporting/reporting_2001-2007/reporting_framework&vm=detailed&sb=Title

Kommentarer till rapporterade uppgifter

Här beskrivs kommentarer till det som rapporterats och i några fall redovisas hur långt ifrån gynnsam bevarandestatus arter är och hur det önskvärda gynnsamma bevarandeområdet skulle kunna se ut. Dessutom finns kompletterande text om hur kunskapsläget kan ha förändrats sedan rapporteringen 2007. Den som vill veta mer om var arternas hittats sedan 2007 kan söka i olika databaser nämnda under ”Mer information” nedan.

MER INFORMATION

- <http://snotra.artdata.slu.se/artfakta/GetSpecies.aspx?SearchType=Advanced> har en databas över aktuell svensk rödlista och information om rödlistor generellt.
- Gärdenfors. U. (ed) 2010. Rödlistade arter i Sverige 2010-The Red List of Swedish Species. Artdatabanken, SLU, Uppsala.
- IUCN:s rödlista: <http://www.iucnredlist.org/>

- <http://www.naturvardsverket.se/sv/Arbete-med-naturvard/Skydd-och-skotsel-av-vardefull-natur/Natura-2000/> är en ingångsport för arbetet med Natura2000-områden i Sverige.
- <http://w3.vic-metria.nu/n2k/jsp/main.jsp> har en databas över samtliga svenska Natura2000-områden undantaget uppgifter om arter vars utlämnande kan kräva sekretessbedömning.
- <http://www.artportalen.se/> innehåller observationer av arter inom flera olika organismgrupper.
- <http://www.tradportalen.se/> innehåller uppgifter om skyddsvärda träd där flera av arterna kan förekomma.
- Artdatabanken kan även bistå med information från andra databaser som inte finns tillgängliga på Internet, t.ex. mussel- samt fynddatabasen.

PRESENTERA FYND Öppna länken i ett nytt fönster

 Observationstabell ↗ Visa observationer i en tabell med sidnavigering.	 Sverigeatlas ↗ Välj en art och se utbredningen i Sverige. Fynden presenteras som atlasrutor. Max 2000 rutor kan ritas ut.
 Google Maps™ ↗ Visa observationer från Artportalen på kartor från Google Maps™. Kräver modern webbläsare och bredbandsuppkoppling.	 Zoomningsbar prickkarta ↗ Visa fynden i en lista med möjlighet att ändra eller ta bort fynd samt hantering av medobservatör.
 Histogram - veckor/dagar ↗ Ange art, period och/eller region för att visa ett histogram över den tidsmässiga fördelningen av fynden. Histogrammet visar antingen 48 dagar eller hela året fördelat på veckor.	 Histogram - år ↗ Ange art, period och/eller region för att visa ett histogram över den tidsmässiga fördelningen av fynden. Histogrammet visar alltid minst 15 år.
 Artlista ↗ Visar en artlista över samtliga rapporterade taxa enligt angivna sökkriterier.	 Hämtar obsar till Excel ↗ Hämta data från rapportssystemet i tabellseparatorerat fält för att kopiera in i excel.
 Bildgalleri ↗ Visa bilder efter urval.	 Hämtar obsar till XML ↗ Hämtar data från rapportssystemet att visa i XML
 5x5 milsatlas ↗ Välj en art och se utbredningen i Sverige fördelat på sk. storrtutor (5x5 mil)	

På artportalen kan information om förekomster av arter sökas och tas ut på en mängd olika sätt, ← - - - - Formaterat: Bildtext vänster
se exempel i bilden.

Förutsättningar för bevarande

Artvägledningarna tar även upp viktiga frågor för förvaltningen av arten. Det kan gälla relevant skötsel (störning/fri utveckling), andra bevarandeåtgärder, hotbild och regelverk. Uppföljning hanteras i separata egna dokument.

Hotbild

Lista över de viktigaste konkreta hoten mot arten som bör hanteras i förvaltningen. Potentiella hot och hot med liten påverkan redovisas endast undantagsvis. Hoten kan innebära mänsklig påverkan på arten som sådan, mänsklig påverkan på artens livsmiljö, mänsklig påverkan på mellanartsförhållanden samt andra betydande mellanartsförhållanden (invasiva arter, bristande födotillgång, predatorer, sjukdomar och olika konkurrensförhållanden), känslighet för miljögifter, klimatförändringar och övrigt. Ev. väsentliga skillnader i olika delar av landet klargörs.

Relevant skötsel

Presentation av viktiga skötselåtgärder, aktiva (störning: t.ex. hävd, brand och översvämning, erosion) och passiva (fri utveckling). Här kan även behov av restaurering, återskapande och nyskapande av livsmiljöer beskrivas. Ev. väsentliga skillnader i olika delar av landet klargörs.

Andra bevarandeåtgärder

Här presenteras andra tänkbara insatser som genomförande av Åtgärdsprogram för hotade arter, utsättning av arter, ändring av vattenregleringar, viltförvaltning i forma av stödutfordring och avskjutning av konkurrenter m.m.

Utsättning av arter

Innan myndigheter sätter ut arter bör motiv, förutsättningar och genomförandet av åtgärden beskrivas utförligt i ett särskilt utsättningsprogram. Utsättningsprogrammet bör följa Naturvårdsverkets vägledning Utsättning av vilda växt- och djurarter i naturen (Naturvårdsverket 2008-05-22, PM). Övriga som vill sätta ut arter i naturen för återintroduktion, populationsförstärkning eller omflyttning etc. bör samråda med aktuell länsstyrelse innan åtgärden vidtas. Oavsett vem som genomför en utsättning ska åtgärden prövas enligt gällande lagstiftning, se vidare under regelverk.

MER INFORMATION

- http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/arter/va_gledning_utsattning.pdf är länken till vägledningen för utsättning av arter på Naturvårdsverkets webb. Naturvårdsverkets ärende i frågan har dnr 401-3708-08.

Skogsbränder är en viktig störningsregim för några av arterna i vägledningarna. Här inledningen på en naturvårdssbränning i Västernorrlands län. Foto: Peter Jonsson.

Några av arterna är knutna till gamla ljusexponerade träd som är vanliga i betesmarker. Här sparreholm ekhagar där det finns läderbagge. Foto: Olle Höjer.

Internationella avtal och konventioner

I vägledningarna nämns endast internationella överenskommelser i den mån de innehåller åtgärder eller påverkar bevarandearbetet för arterna och detta innehåll inte kan anses vara implementerat i svensk lagstiftning. Beskrivning av ej implementerade (helt eller delvis) internationella konventioner och avtal framgår nedan.

EUROBATS är ett internationellt avtal om fladdermöss under Bonn-konventionen. Mer om avtalet kan läsas i Naturvårdsverkets rapport 5546, Handlingsprogram för skydd av fladdermusfaunan – Åtaganden enligt det europeiska fladdermusavtalet EUROBATS.

ASCOBANS är ett internationellt avtal om småvalar i Östersjön och Nordsjön under Bonn-konventionen. Parterna jobbar för att förhindra bifångster, försämring av livsmiljöer och påverkan från mänsklig störning. Avtalet uppmuntrar till samarbete kring inventering, forskning samt en plan för bevarande och förvaltning.

Konventionerna HELCOM och OSPAR har vissa delar gällande övervakning som inte har implementerats än och som finns omnämnt i vägledningarna.

I övrigt finns det ett antal internationella konventioner och andra internationella överenskommelser som gäller många av de arter som finns med i artvägledningarna. Dessa är inte beskrivna i artvägledningarna eftersom de anses vara implementerade i svensk rätt. Exempel på sådana viktiga konventioner är: Konventionen om biologisk mångfald, Bernkonventionen, Bonnkonventionen, CITES och ICES.

MER INFORMATION

- <http://www.regeringen.se/sb/d/3305> har de internationella överenskommelser som Sverige ingått (sedan 1999) tillgängliga på svenska.
- De olika konventionerna har dessutom egna hemsidor med information.
- <http://www.naturvardsverket.se/sv/EU-och-Internationellt/Internationella-konventioner/> innehåller ingångar till kortare information om syftet med olika naturvårdskonventioner och hur arbetet med dem bedrivs i Sverige.
- <http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/620-5546-1.pdf> leder till rapporten Handlingsprogram för skydd av fladdermusfaunan.
- www.ascobans.org

Ringmärkt barbastell. Ringmärkning och uppföljning av populationerna ingår i forskningsprojekt som behövs som en följd av överenskommelsen Eurobats. Foto: Marie Nedinge .

Fjällräv vid utfordringsstation. Utfordring är en åtgärd för att hindra att för populationen av fjällräv minskar p.g.a. svält vid låg födotillgång. Flera internationella projekt har haft till syfte att förbättra situationen för fjällräv. Foto: Lars Liljemark.

Regelverk

Beskrivningen av gällande regelverk för arterna är inte fullständigt i de enskilda vägledningarna. Endast bestämmelser som är relevanta utifrån vägledningens målgrupp och som dessutom är artspecifikt tas upp. Övrig relevant information om regelverket beskrivs i den gemensamma texten nedan.

I de enskilda vägledningarna framgår om arten/underarten;

- finns med i bilaga 4 i Art- och habitatdirektivet,
- finns med i bilaga 5 i Art- och habitatdirektivet,
- är prioriterad eller inte i Art- och habitatdirektivets bilaga 2,
- omfattas av fridlysnings- eller fredningsbestämmelser samt undantagsbestämmelser och i så fall vilka samt något om förutsättningar för jakt och fiske.
- omfattas av förbud mot förvaring och transport av arten.

I den gemensamma texten ingår:

- de generella bestämmelser som gäller samtliga arter som ingår i habitatdirektivets bilaga II.
- kort beskrivning av regelverket för bevarande av arternas livsmiljö.
- kort beskrivning av övrig relevant lagstiftning.

Bestämmelser för några av arter som nämns i vägledningarna:

Fredade och fridlysta arter

I 3 § Jaktlagen (1987:259), och Artskyddsförordningen (2007:845) 4, 6, 7, 8 §§ med tillhörande bilagor framgår vilka djur som inte får dödas, skadas, infångas eller störas samt regler om fångstmetoder. Dessutom framgår vilka växter som det är förbjudet att plocka, samla in, skära av, gräva upp, dra upp med rötterna, förstöra eller skada. Förbuden gäller i alla stadier av arternas livscykel, så de inkluderar även frön, ägg, rom eller larver etc. Dessutom får djurens bon inte förstöras eller tas bort. Förstörelse av livsmiljö är också inkluderad i vissa fall. Jakt och fiske får endast bedrivas om förutsättningar i jakt- och fiskelagstiftningen med tillhörande föreskrifter uppfylls. För detaljer för respektive art se handbok för artskyddsförordningen.

Insamling för artbestämning

Enligt 13 § Artskyddsförordningen gäller undantag från bestämmelserna om fridlysning vid insamling av enstaka exemplar under förutsättning att det behövs för dokumentation av arten och något annat tillfredställande alternativ inte finns samt att den berörda populationens fortbestånd inte påverkas negativt. Undantaget gäller endast några av arterna. I det enskilda fallet kan dispens ges för andra arter enligt 14-15 §§ om vissa villkor uppfylls.

Import, export eller reexport

En mängd arter omfattas av bestämmelser kring nationell och internationell handel samt in- och utförelse mellan Sverige och land utanför EU. Enligt 16§ Artskydds-förordningen är det utöver det som gäller enligt rådets förordning (EG) nr 338/97 förbjudet att importera, exportera eller reexportera levande fåglar och ägg samt levande djur och växter av arter som markerats med N eller n i artskyddsförordningens bilaga 1. Undantaget djur som åtkommit i enlighet med en bestämmelse i jaktlagen.

Förvaring och transport av arter

Enligt 23 § Artskyddsförordningen får inte levande fåglar och fågelägg samt levande djur- och växtarter som markerats med N eller n i artskyddsförordningens bilaga 1 förvaras och transporteras. Förbudet gäller alla stadier i arternas livscykel. Vissa undantag regleras i 28§.

Utsättning av arter (samlad bild över regelverk)

Vid utsättningar gäller att den som vill sätta ut hotade växt- eller djurarter som är fridlysta eller fredade (4-9 §§ artskyddsförordningen, 5 § ”fiskeförordningen” eller 3 § jaktlagen) och införskaffa grundmaterial för uppfödning och uppdrivning inklusive förvaring och transport, måste se till att skaffa erforderliga tillstånd. Länsstyrelsen får enligt 14-15 §§ artskyddsförordningen i det enskilda fallet ge dispens från förbuden i 4-9 §§ som avser länet eller del av länet. När det gäller förvaring och transport av levande exemplar av fåglar och fågelägg eller växt- och djurarter som i bilaga 1 till artskyddsförordningen har markerats med N eller n, måste undantag från förbudet i 23 § sökas hos Jordbruksverket. Flyttning och utsättning av fisk kräver tillstånd enligt 16 § ”Fiskeförordningen” (1994:1716).

Vid utsättningar ska också beaktas att åtgärder som inte kräver särskilt tillstånd men som väsentligt kan påverka naturmiljön ska anmälas för samråd till Länsstyrelsen enligt 12 kap. 6 § miljöbalken. Utsättning av arter i naturen kan vara en sådan åtgärd.

MER INFORMATION

- <http://www.naturvardsverket.se/sv/Arbete-med-naturvard/Nyheter/Webbhandbok-om-artskydd/> har en webbhandbok om artskydd enligt artskyddsförordningen.

Bestämmelser för några av arternas livsmiljö

Strandskydd

I de fall arten finns i ett strandnära område som omfattas av strandskydd gäller särskilda regler såvida inte dispens ges. Strandskyddet innebär att ny bebyggelse/anläggning inte får uppföras/anläggas eller att befintliga sådana inte får ändras samt att förberedande verksamheter inför sådana förändringar som schaktning och grävning för grund mm inte får utföras. Åtgärder i övrigt som väsentligt förändrar livsvillkoren växt- och djurliv (fällning av träd, gödsling mm) får inte heller vidtas.

MER INFORMATION

- <http://www.naturvardsverket.se/sv/Arbete-med-naturvard/Skydd-och-skotsel-av-vardefull-natur/Kust-och-hav/Strandskydd/> har information om strandskydd.

Generellt biotopskydd

Finns en art i någon av livsmiljöerna i jordbrukslandskapet som beskrivs nedan i omfattas dess livsmiljö av generellt biotopskydd enligt Förordningen (1998:1252) om områdesskydd 5§ (bilaga 1). Biotopskyddet innebär förbud mot att bedriva verksamhet eller vidta åtgärder som kan komma att skada naturmiljön. Länsstyrelsen får medge dispens från förbudet om det finns särskilda skäl.

Allé

Lövträd planterade i en enkel eller dubbel rad som består av minst fem träd längs en väg eller det som tidigare utgjort en väg eller i ett i övrigt öppet landskap. Träden ska till övervägande del utgöras av vuxna träd.

Källa med omgivande våtmark i jordbruksmark

Ett område i terräng där grundvatten koncentrerat strömmar ut och där den våtmark som uppkommer till följd av det utströmmande vattnet uppgår till högst ett hektar.

Odlingsröse i jordbruksmark

På eller i anslutning till jordbruksmark upplagd ansamling av stenar med ursprung i jordbruksdriften.

Pilevall

Hamlade pilar i en rad som består av antingen minst fem träd med ett inbördes avstånd av högst 100 meter i en i övrigt öppen jordbruksmark eller invid en väg där marken mellan pilträden är plan eller upphöjd till en vall, eller minst tre träd, om vällen är väl utbildad, mer än 0,5 meter hög och två meter bred. Biotopen omfattar trädradens längd med den bredd den vidaste trädkronans projektion på marken utgör. Om vällen är bredare än trädkronornas projektion på marken, omfattar biotopen vällen i sin helhet.

Småvatten och våtmark i jordbruksmark

Ett småvatten eller en våtmark med en areal av högst ett hektar i jordbruksmark som ständigt eller under en stor del av året håller ytvatten eller en fuktig markyta såsom kärr, gölar, våtar, översilningsmarker, kalkällor, mangelgravar, öppna diken, dammar och högst två meter breda naturliga bäckfåror. Arealbegränsningen avser inte linjära element som öppna diken eller högst två meter breda naturliga bäckfåror. Dammar anlagda för bevattningsändamål innefattas inte i denna biotop.

Stenmur i jordbruksmark

En uppbyggnad av på varandra lagda stenar som har en tydlig, långsträckt utformning i naturen och som har eller har haft hägnadsfunktion eller som funktion att avgränsa jordbruksskiften eller någon annan funktion.

Åkerholme

En holme av natur- eller kulturmark med en areal av högst 0,5 hektar som omges av åkermark eller kultiverad betesmark.

Generella bestämmelser för samtliga arter i habitatdirektivets bil. 2

Påverkan på särskilda bevarandeområden (Natura 2000)

Enligt 7 kap 27 § Miljöbalken ska särskilda bevarandeområden förtecknas för varje art i Art- och habitatdirektivet bilaga II. Ska verksamhet eller åtgärd vidtas som på ett betydande sätt kan påverka de arters livsmiljö i bevarandeområdet som är grunden till utpekandet krävs tillstånd enligt 7 Kap 28 a§ Miljöbalken. Det gäller oavsett om verksamheten/åtgärden ska bedrivas inom bevarandeområdet eller utanför. Undantag från tillståndskravet gäller verksamheter och åtgärder som behövs för skötseln och förvaltningen av områdets naturvärden.

Bevarandeplaner för särskilda bevarandeområden (Natura 2000)

Enligt 17 § Områdesskyddsförordningen (1998:1252) ska varje Natura 2000-område ha en beskrivning. Dessa så kallade bevarandeplaner är inte formellt bindande men kan ge information om områdets livsmiljöer och arter. I Naturvårdsverkets riktlinjer för framtagande av bevarandeplaner framgår att planerna bl.a. ska innehålla bevarandesyfte, –värden och –mål. Dessutom ska förutsättningar och åtgärder med tillhörande tidsplan för att uppnå eller bibehålla ett gynnsamt tillstånd för bevarandevärdena i området ingå. En bevarandeplan kan alltså ge god information om önskvärda åtgärder på en specifik lokal. Planen ska dessutom redogöra för vilka verksamheter eller åtgärder som eventuellt kan hota de arter eller livsmiljöer som ska skyddas i området.

Prioriterade arter

Prioriterade arter i Art- och habitatdirektivet är sådana arter som har ett mycket högt gemensamhetsintresse sett utifrån hela EU-territoriet oavsett vad deras status är i enskilda medlemsländer. Det finns hårdare krav på hanteringen av dessa arter. t.ex. måste finnas ett överskuggande allmänintresse av gemenskapsintresse för att tillåta exploatering som påverkar arten i Natura 2000-områden för arten.

Det finns 14 Natura 2000-områden utpekade för sandnejlika. Särskilt tillstånd krävs för att genomföra verksamheter som kan skada artens livsmiljö i ett sådant område. Foto: Jenny Lonnstad.

Annan generell lagstiftning

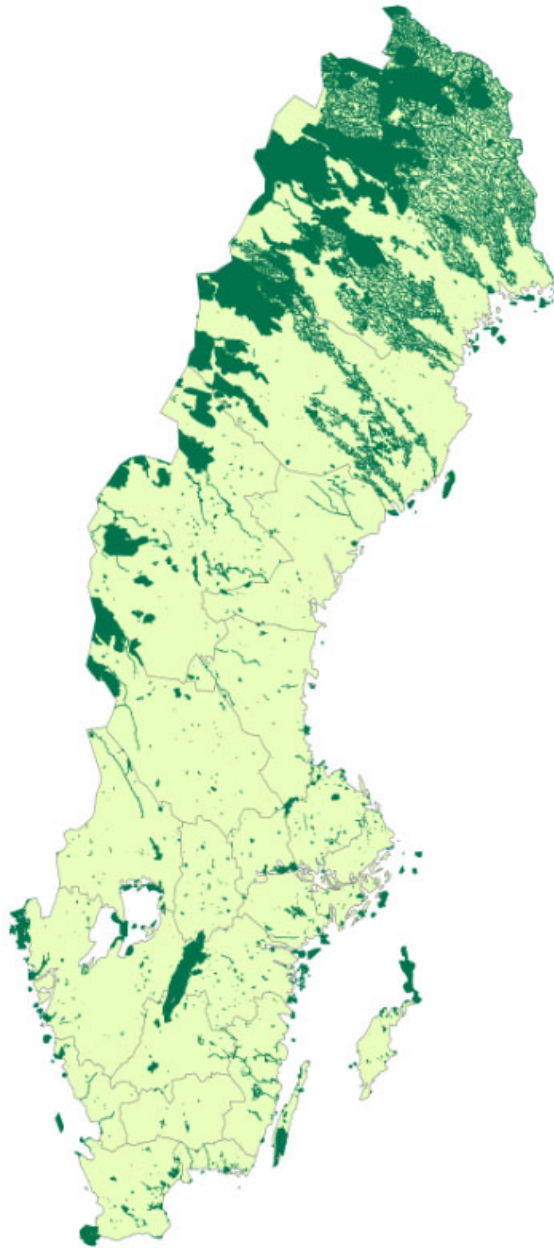
Grundläggande hushållningsbestämmelser

I de fall vägledningarnas arter lever i områden som omfattas av de grundläggande hushållningsbestämmelserna i 3 kapitel 2-3 och 6 §§ Miljöbalken är dessa områden skyddade på följande sätt: mark- och vattenområden ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan påverka områdenas karaktär, områden som är särskilt känsliga från ekologisk synpunkt ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön och områden som är av riksintresse för naturvården, kulturmiljövården eller friluftslivet ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön.

Särskilda hushållningsbestämmelser

Enligt 4 kapitel 2-8 §§ Miljöbalkens omfattas vissa utpekade områden av särskilda hushållningsbestämmelser, dessa är att i sin helhet betrakta som riksintresse. I

dessa områden skyddas mark och vatten mot ny bebyggelse eller anläggningar av viss karaktär. Områden som skyddas på sådant sätt kan utgöras av nationalstadspark, obrutna kust- och fjällområden samt älvar skyddade mot vattenkraftsutbyggnad. Exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön får bara komma till stånd om det inte möter något hinder enligt 2-8 §§ och det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar områdenas natur- och kulturvärden.

Karta över Natura 2000-områden för arter i Sverige 2010, (ArtDatabanken 2011).

Områdesskydd

Arten och dess livsmiljö kan skyddas genom beslut om områdesskydd i det område den förekommer. Sådant områdesskydd kan vara nationalpark, naturreservat och biotopskyddsområden som inte är generella.

Bestämmelserna om nationalparker finns i 7 kap. 2-3 §§ miljöbalken och i nationalparksförordningen (1987:938). Nationalparker måste ligga på statligt ägd mark och regeringen fattar beslut om dem efter medgivande av riksdagen. Nationalparker ska vara stora orörda områden som representerar svenska landskapstyper.

Bestämmelserna om naturreservat finns i 7 kap. 4-8 §§ och 30 § miljöbalken och förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. Naturreservat är en mer flexibel skyddsform. Skyddet kan ha flera syften: att bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer eller tillgodose behov för friluftslivet. Ett område som behövs för att skydda, återställa eller nyskapa värdefulla naturmiljöer eller livsmiljöer för skyddsvärda arter kan också förklaras som naturreservat. Beslut om naturreservat tas av länsstyrelsen eller kommunen. I beslutet ska också finnas med de inskränkningar i rätten att använda området som kan behövas för att uppnå syftet.

Några livsmiljöer i skogskapet kan skyddas som biotopskyddsområden i enskilda fall efter särskild skyddsprocess. Enligt förordningen (1998:1252) om områdesskydd 6 och 7a §§ (bilaga 2) är dessa livsmiljöer: brandfält, lövbrännor, äldre naturskogsartade skogar, örtrika allundar, ravinskogor, mindre vattendrag och småvatten med omgivande mark, örtrika sumpskogor, äldre sandskogor, äldre betespräglade skogar, kalkmarksskogor, rik- och kalkkärr, alkärr, hassellundar och hasselrika skogar, källor med omgivande våtmarker, myrholmar, ras- eller bergbranter, mark med mycket gamla träd, strand- eller svämskogor, strand- eller vattenmiljöer som hyser bestånd av hotade eller missgynnade arter eller som har en väsentlig betydelse för hotade eller missgynnade arters fortlevnad. Skogsstyrelsen och kommunen beslutar om biotopskyddsområden i skogsmark.

Dessutom kan några livsmiljöer som inte finns i skogsmark också skyddas som biotopskyddsområden i enskilda fall efter särskild skyddsprocess. Enligt förordningen (1998:1252) om områdesskydd 7 och 7a §§ (bilaga 3) är dessa livsmiljöer: rik- och kalkkärr i jordbruksmark, ångar, naturbetesmarker, naturliga vattendrag, ras- eller bergbranter (som inte ligger i skogsmark), naturliga vattenfall, forsar och sjöutlopp med omgivande mark, mynningsområden vid havskust, rev av ögonkorall, naturliga sjöar och andra vatten som är naturligt fisktomma, helt eller delvis avsnörda havsvikar, grunda havsvikar, ålgräsängar och biogena rev samt strand- eller vattenmiljöer som hyser bestånd av hotade eller missgynnade arter eller som har en väsentlig betydelse för hotade eller missgynnade arters fortlevnad. Länsstyrelsen och kommunen beslutar om dessa biotopskyddsområden.

Djur- och växtskyddsområde

Enligt 7 kap 12§ Miljöbalken kan djur- eller växtskyddsområde skapas där den generella lagstiftningen inte är tillräcklig för att skydda störningskänsliga djur- eller växtarter. Skyddsformen innebär att rätten till jakt eller fiske eller allmänhetens eller markägarens rätt att uppehålla sig i området regleras under hela eller delar av året.

Utsättning av sändarförsedd gråsäl i närheten av ett sälskyddsområde. Foto: Anna Roos.

MER INFORMATION

- <http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3910> är ingången till svensk författningssamling där lagar och förordningar finns tillgängliga.
- <http://www.naturvardsverket.se/sv/Arbete-med-naturvard/Skydd-och-skotsel-av-vardefull-natur/> har ingångar till information om nationalparker, naturreservat och hur skyddsprocessen går till.
- <http://www.naturvardsverket.se/sv/Arbete-med-naturvard/Detta-ar-naturvard/Nationalparker-och-andra-satt-att-skydda-natur/> presenterar en mängd olika skyddsformer.
- <http://www.skogsstyrelsen.se/episerver4/templates/SNormalPage.aspx?id=13530> går till information om biotopskyddsområden i skogslandskapet.
- Naturvårdsverket (2003): Natura 2000 i Sverige – handbok med allmänna råd. Handbok 2003:9. <http://www.naturvardsverket.se/sv/Nedremeny/Webbokhandeln/ISBN/0100/91-620-0131-0> går till handboken.

Bevarandemål och uppföljning

Allmänt om uppföljning

Uppföljning och övervakning sker i en mängd olika verksamheter med olika syfte (uppföljning av skyddade områden, uppföljning av biogeografiska regioner, uppföljningen inom åtgärdsprogram för hotade arter och miljöövervakning). Samordning sker för att ge maximal effekt och undvika dubbelarbete.

Arternas bevarandestatus ska följas upp på biogeografisk nivå och arternas tillstånd kommer att följas upp i de skyddade områdena. All uppföljning sker kontinuerligt och baseras på uppföljningssystem med bl.a. biologiska parametrar. Metodikmanualer från basinventeringen uppföljning av skyddade områden och undersökningstyper inom miljöövervakningen samt Natura-naturtypskartan kommer att utgöra viktiga utgångspunkter för framtida uppföljning. Resultaten från dessa och andra genomförda inventeringar utgör också ett jämförelsematerial med framtida uppföljningsresultat.

Bevarandemål

Uppföljningssystemet för skyddade områden bygger på bevarandemål. Bevarandemålen ska referera till vad som behövs för att arten ska ha gynnsam bevarandestatus (population och utbredning). Bevarandemålen bör så långt möjligt vara preciserade till antal och geografisk belägenhet och ev. i tid, (framför allt vid restaureringsåtgärder). I de fall kunskap saknas för att klara en precisering kan bevarandemål av mer generell karaktär formuleras, t.ex. ”Populationsstorleken för arten ska vara stabil eller öka”, men ju fler mål som kan preciseras desto bättre.

Målindikatorer

Till varje bevarandemål hör en eller flera målindikatorer. Vid uppföljningen används målindikatorerna för att ge en indikation om bevarandemålen nåtts eller inte. Vid uppföljningsmetoder som är tillräckligt precist kvantitativa kan bevarandemålet och målindikatorn vara likalydande. I övriga fall är målindikatorn anpassad efter uppföljningsmetodik och en tänkt extrapolering av resultaten.

Till exempel kan ett bevarandemål vara att ”Det ska finnas minst 150 individer av Z (arten) i området” och målindikatorn vara ”Det ska finnas minst 10 individer av Z (arten) där linjetaxeringen genomförs.” Målindikatorerna beskrivs i uppföljningsplanen för det skyddade området. Noggrannheten i uppföljningen och hur ofta uppföljning görs beror på hur vanlig arten är, om den är en god indikator, med vilken inventeringsmetodik den kan eftersökas och om arten kräver någon typ av åtgärd (främst skötsel och populationsförstärkning).

Ett generellt formulerat bevarandemål om populationsstorlek kan ha flera målindikatorer gällande antal och reproduktion där resultaten vägs samman för att se om bevarandemålet för populationsstorlek kan nås även på längre sikt.

Biogeografisk uppföljning

I vilken omfattning den biogeografiska uppföljningen kommer att följa samma uppbyggnad som den för de skyddade områdena är ännu oklart. Projektet "Biogeografisk uppföljning av naturtyper och arter" håller på att ta fram metodik för uppföljning av arterna på biogeografisk nivå. I projektet ingår både att ta fram både metodik och det IT-system som ska hantera resultaten. Så långt möjligt ska uppföljningen samordnas med miljöövervakningen och uppföljningen av skyddade områden och med metodik från basinventeringen. Man strävar också efter att samordna uppföljningen av arterna i bilaga 2 med andra arter som bör följas upp, t.ex. arter i habitatdirektivets bilaga 4 och 5.

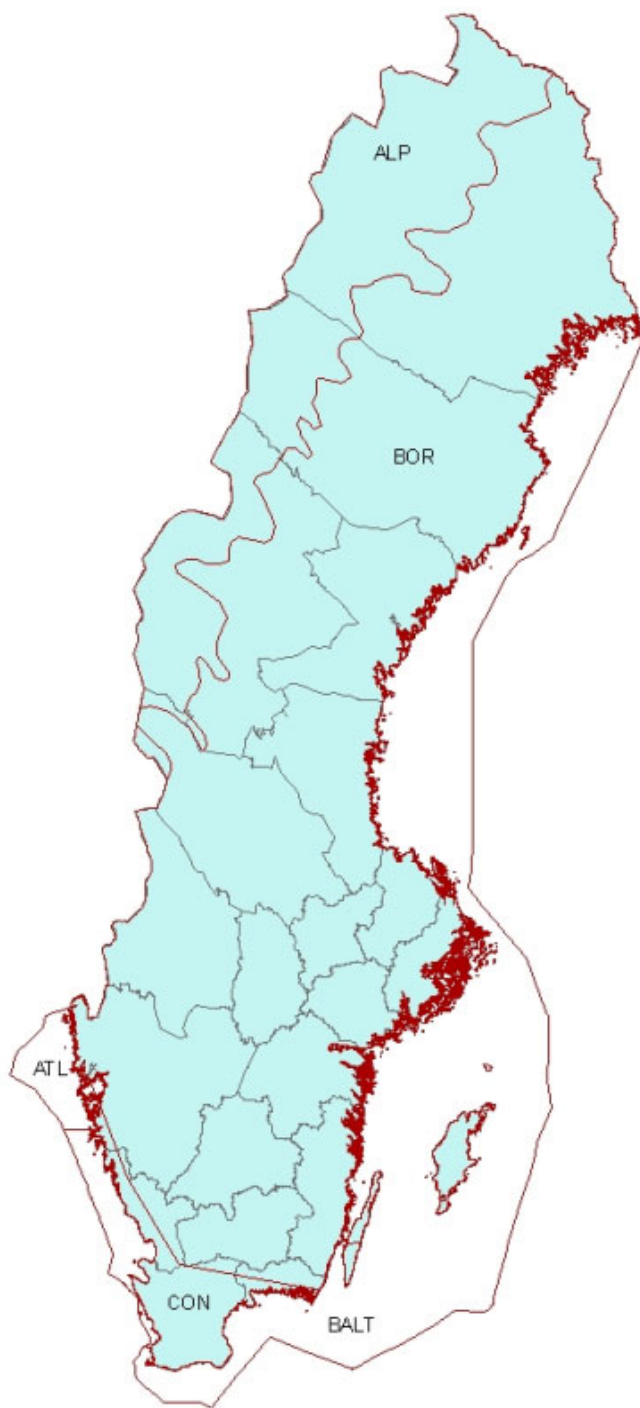
Den biogeografiska uppföljningen syftar till att följa hur artens population och utbredning m.m. utvecklar sig och att se hur aktuella värden förhåller sig till referensvärdena. På så sätt kan slutsatser dras om arten har gynnsam bevarandestatus eller inte. Resultaten från den biogeografiska uppföljningen ska användas till den nationella rapport som Sverige ska lämna till EU vart 6:e år och som bland annat ska hantera arternas bevarandestatus. Resultaten kan också användas till andra internationella rapporter och till uppföljningen av de svenska miljömålen samt annat naturvårdsarbete.

Nationella bevarandemål

Det finns ännu inte beslut om nationella bevarandemål för de svenska arterna i art- och habitatdirektivets bilaga 2. Ett förslag som nämnts är att lägga fast mål för den kommande sexårsperioden efter varje rapportering, och i samband med rapporteringen utvärdera – vid sidan av resten av rapporteringen – om detta nås. Referensvärden anger önskvärd lägsta nivå, men oklart hur långt fram i tiden. Än så länge finns inte ens fastställda riktlinjer för hur nationella bevarandemål ska tas fram. Detta avsnitt är alltså en ögonblicksbild av hur Naturvårdsverket ser nationella bevarandemål för tillfället (dec-10) men där arbetet inte är klart.

Bevarandemålen kan antingen gälla hela Sverige, en biogeografisk region eller ett landskap. Med landskap avses här landskapsavsnitt och ibland län, t.ex. Västkusten, sydsvenska höglandet, södra Norrland och Ångermanlands län. Det handlar mer om regioner (men inte biogeografiska sådana) än landskap enligt gamla administrativa gränser även om de kan vara exakt desamma, t.ex. Öland. Vissa nationella mål kan följas upp relativt exakt t.ex. genom analys av satellitbilder för hela landet, medan andra går på indikationer eller sammanställning av flera kunskapskällor, t.ex. uppföljningsresultat från skyddade områden.

De nationella bevarandemålen beskriver vilka förutsättningar som behövs för att en art ska ha gynnsam bevarandestatus. För varje art ska åtminstone bevarandemål baserade på referensvärdena för population och utbredning finnas. Hittills har varje enskilt land kunnat välja vilken enhet de har rapporterat population i, men det är troligt att EU inför rapporteringen 2013 kommer att ange att enheten ska vara antal

Karta över de biogeografiska regionerna i Sverige: alpin, boreal och kontinental region samt marin atlantisk och marin baltisk region (Naturvårdsverket 2010).

individer för att enkelt kunna resultaten på biogeografisk nivå för hela EU. Nuvarande mål för andra enheter än individer, t.ex. antal fertila exemplar, kullar/år, fläckar etc kan alltså inför nästa rapporteringen behöva kompletteras med eller ersättas av mål för antal individer när de nya referensvärdena för population är klara. I tabellen nedan framgår hur några standardiserade mål bör användas.

Bevarandemål	Bör användas för...
Det ska finnas minst XX (exakt referensvärde) individer av ZZ (arten) i YY (biogeografisk) region.	...alla arter som har referensvärde i enheten individer.
Det ska finnas minst XX (XX kvarstår till nytt referensvärde satts) individer av ZZ (arten) i YY (biogeografisk) region.	...arter som har referensvärde i annan enhet än individer eller som saknar referensvärde, så att det inte glöms bort att ambitionen är att kunna sätta sådant värde.
Det ska finnas minst WW (annan enhet än individer) av ZZ (arten) i YY (biogeografisk) region.	...arter som har referensvärde i annan enhet än individer tills dess att referensvärde för antal individer finns. I övrigt lämpligt för de arter där mål för ytterligare en populationsenhet utöver individer behövs för att avgöra bevarandestatus.
Utbredningsområdet för ZZ (arten) ska vara minst XX (referensvärde) km ² i YY (biogeografisk) region.	...samtliga arter.

Därutöver kan det finnas kompletterande bevarandemål som gäller populationsutveckling och utbredning i övrigt, exempelvis:

- antal lokaler en art ska finnas på,
- antal skyddade områden en art ska förekomma i,
- minsta antal individer på varje lokal för att inte populationen ska drabbas av inavel och andra negativa effekter pga att populationen är för liten,
- ambitioner om i vilken del av landet utbredningsområdet ska öka,
- totalareal lämplig livsmiljö,
- livsmiljö kvalitet, kontinuerlig förekomst av tillräcklig mängd substrat, viss vattenkvalitet etc i utbredningsområde och lämpliga landskapsavsnitt för arten att sprida sig till,
- i vilken omfattning (areal under en tidsperiod) en viss störningsregim ska finnas i en trakt där arten förekommer eller önskas spridas till,

Uppföljning i skyddade områden

Uppföljning sker också för varje skyddat område (t.ex. Natura 2000-områden och naturreservat). Bevarandemålen i skyddade områden fokuserar på arters bevarandestånd i området och hur de bevarandeåtgärder som utförs påverkar arterna. En arts bevarandemål i ett skyddat område ska bidra till att de nationella bevarandemålen uppnås och helst bör det framgå vilken betydelse det skyddade området har för helheten. Bevarandemålen formuleras i bevarandeplaner och skötselplaner. I rap-

porten uppföljning i skyddade områden i Sverige har ambitionsnivån för uppföljningen av de olika arterna presenterats och den informationen framgår i artvägledningarna.

Bevarandemålen för de skyddade områdena kan gälla lokaler (när det finns flera lokaler i ett skyddat område och det är viktigt att vissa av dem har egna mål), område (hela det skyddade området) eller trakt (ett eller flera skyddade områden med eller utan oskyddat omland (t.ex. viktigt för de arter som följer olika successionsstadier efter en naturlig störning eller åtgärd som ska imitera sådan).

Basinventeringen

Mellan 2004-2008 genomfördes basinventeringen med syfte att inventera Natura 2000-områden och skyddade områden. Projektet tog fram inventeringsmanualer för olika organismgrupper och genomförde inventeringen. Inventeringsresultaten har bl.a. använts som bas för bevarandeplaner. Basinventeringen är en viktig utgångspunkt för det kommande uppföljningsarbetet.

Ett av resultaten från basinventeringen är Natura-naturtypskartan, (NNK) som redovisar utbredningen av naturtyper enligt bilaga 1 i art- och habitatdirektivet (EEG 92/443). Naturvårdsverket har fastställt att alla skyddade områden ska ha en sådan karta. Att veta vilka naturtyper som finns i ett område, var de finns och vilka ytor de täcker är viktig information för uppföljningsarbetet, rapportering och handläggning av ärenden både för naturtyperna och arterna.

MER INFORMATION

- <http://www.naturvardsverket.se/sv/Arbete-med-naturvard/Skydd-och-skotsel-av-vardefull-natur/Uppfoljning-i-skyddade-omraden/> leder till uppföljning av skyddade områden. På sidan finns ingångar till aktuella rapporter (Uppföljning i skyddade områden i Sverige) och manualer.
- <http://swenviro.naturvardsverket.se/dokument/epi/basinventering/basinvent.htm> leder till basinventering och allt underlagsmaterial till den (bl.a. manualer för inventering av arterna).
- <http://swenviro.naturvardsverket.se/dokument/epi/basinventering/pdf/uppfolj.pdf> leder till Naturvårdsverkets rapport 5434 "Uppföljning av Natura2000 i Sverige" från 2004.

Förslag till mål (inte fastställda)

Inget av de exempel på mål som presenteras i vägledningarna är fastställda utan utgör förslag från ArtDatabanken som därefter vidarebearbetats av Naturvårdsverket. Målen är tänkta att fungera som inspiration vid framtagande av bevarandemål och målindikatorer tills dess att de uppföljningsdokument som ännu inte är klara är fastställda. Det faktum att EU planerar att ställa krav på att population i nästa artikel 17-rapportering ska baseras på individer har inneburit att målen kompletterats med ”individmål”, trots att sådana kan bli svåra att genomföra för många arter, t.ex. barkkvastmossa (förökar sig vegetativt i stor utsträckning).

Förslagen till mål kan modifieras så att de fungerar på en annan uppföljningsnivå än den angivna. De kan också modifieras efter om de ska användas som bevarandemål eller målindikator. Nationella bevarandemål som handlar om minsta populationsstorlek för varje lokal på samtliga lokaler i landet kan också tillämpas för den enskilda lokalen i ett skyddat område.

Varje förslag till mål innehåller förslag till målformulering (bevarandemål eller målindikator) och nivå (geografisk skala som målet avser). Därutöver finns information om uppföljningsmetodik som metod, mått och frekvens som målindikatorn kan kompletteras med i uppföljningsplanen. Delar av målen bygger på de uppföljningsparametrar som redovisas i uppföljningsmanualer för respektive artgrupper som finns framtagna inom Naturvårdsverkets projekt ”Områdesvis uppföljning av bevarandemål” i den mån sådana funnits tillgängliga eller på existerande eller kommande referensvärden. Andra mål bygger på ett urval av parametrar från underlag som användes vid 2007 års rapportering enligt artikel 17. Dessutom har mål tagits fram som motsvarar referensvärden för population med enhet som EU troligen kommer att ställa krav på vid nästa rapportering.

Viktiga definitioner

När det i uppföljningsavsnittet står utbredningsområde eller gynnsamt utbredningsområde så refererar det till utbredningsområde enligt den definition medlemsländerna ska använda vid artikel 17-rapportering enligt EU. När det står förekomstarea är det den definition som IUCN gett som avses.

Litteratur och kontaktuppgifter

Litteratur och länkar

De enskilda vägledningarna innehåller litteratur och eventuella länkar som gäller den enskilda arten eller en organismgrupp.

Den gemensamma texten har litteratur och länkar som är gemensam för alla arterna. De finns främst införlivade i styckena ”mer information” i anslutning till olika textavsnitt. Litteratur som är användbar för flera av de olika avsnitten finns listade nedan.

Övergripande litteratur

Cederberg, B. och Löfroth, M., 2000. Svenska djur och växter i det Europeiska nätverket Natura 2000. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

Danmarks miljøundersøgelser (2003): Kriterier for gunstig bevaringsstatus - naturtyper og arter omfattet af EF-habitatdirektivet og fugle omfattet af EF-fuglebeskyttelsesdirektivet. Faglig rapport fra DMU 457: 2.

Kontaktuppgifter

Kontaktuppgifter gäller för den person på ArtDatabanken som är huvudförfattare för vägledningen för arten ifråga. Denna kontaktperson finns tillgänglig för att svara på eventuella frågor.

Ytterst ansvarig är Naturvårdsverket, i sin egenskap av nationell miljömyndighet och beställare av vägledningarna samt ansvarig för beslutet om vägledningarnas innehåll.